

В.О. Акмен, канд. техн. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

С.В. Сорокіна, канд. техн. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Входження до Європейського Союзу неможливе без радикальної модернізації у змісті підготовки фахівців. Підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на національному та світовому ринках праці, потребує переосмислення напрямів розвитку та принципів реорганізації системи вищої освіти відповідно до вимог сучасної економіки та роботодавців. Вже зараз випускники закладів вищої освіти стикаються з необхідністю співробітництва з фахівцями в галузі науки, виробництва, культури інших країн. Це означає, що здобута сьогоднішніми студентами вища освіта повинна відповідати сучасним міжнародним вимогам та освітнім технологіям. Сьогодні однією з головних детермінант цивілізаційних змін є інформаційна революція, що актуалізує проблему модернізації освіти у відповідь на її виклики [1].

Слід зазначити, що за минулі десятиліття кардинально змінилася і система генерування й передачі знань, а їх обсяг багаторазово зріс. Наразі, у країнах Європи щорічно оновляється близько 5% теоретичних і 20% професійних знань. Згідно з одиницею виміру старіння знань фахівця, прийнятою у США, за багатьма професіями, цей період настає менш ніж через п'ять років. Вирішення проблеми фахівці бачать у переході до освіти впродовж життя, де отримана базова освіта періодично повинна доповнюватися програмами додаткової освіти і є основою, фундаментом для подальшого навчання. І це має забезпечити саме дистанційна форма навчання [2].

Мета роботи – показати сучасний стан та перспективи удосконалення дистанційного навчання, як необхідного критерію провадження прогресивних змін в он-лайн освіті в умовах карантинних обмежень, з урахуванням розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Для втілення цієї мети треба мати на увазі те, що і викладачі, і студенти повинні бути відкритими для сприймання нових ідей, вміти і бажати передати свої знання та досвід іншим. Це є висхідним принципом відкритого суспільства. Виходячи з цього, вважаємо, що актуальне завдання викладачів – виховувати студента, який вже з

першого курсу буде психологічно готовим до нових прогресивних змін у процесі здобуття вищої освіти. При цьому випереджальний або запізнений розвиток дистанційних технологій в Україні визначається як об'єктивним розвитком відповідних інфраструктур (інформаційної, організаційної, ринкової тощо) і зацікавленістю органів влади й управління освітою, так і самим розумінням суті модернізації.

Популярність і затребуваність дистанційного навчання на основі інтернет-технологій (e-learning), особливо в системі вищої й додаткової професійної освіти, зростають із кожним роком. Причина обумовлена економією ресурсів і часу, можливістю отримувати освіту одночасно за декількома напрямками і без відриву від виробництва; розширенням сфери додаткової, у тому числі післядипломної освіти, де мотивацією здобувачів є отримання конкретних знань й компетенцій, а не просто дипломів й сертифікатів про освіту; можливістю створення умов для навчання людей зрілого і старшого віку, які через різні життєві обставини не можуть навчатися стаціонарно. Особливої необхідності й значущості дистанційні методи навчання набули у зв'язку із поширенням захворюваності на Covid-19.

Фінансування проєктів онлайн-навчання різними країнами сягає сотень мільйонів доларів. Кожна країна має власну практику вирішення проблем фінансування дистанційної освіти. Однак в Україні протягом багатьох років не було однозначного уявлення про дистанційне навчання, хоча його запровадження відбулося ще у 2002 році. На наш погляд, причиною тому є різні підходи до його організації у різних навчальних закладах, відсутність загальної концепції проведення занять, недостатність кошторису в навчальних закладах, недостатність знань щодо роботи у сфері хмарних технологій і проведення відеовебінарів он-лайн та відеолекцій на онлайн-платформах у форматі високої чіткості, а основне – недосконалість законодавчої бази щодо організації та визнання дистанційної освіти.

Подекуди це приводило до неякісної реалізації та спричинило в суспільстві певну недовіру до дистанційної форми навчання.

Великий вплив на розвиток дистанційної форми організації навчального процесу в Україні мала світова проблема з поширенням захворюваності на Covid-19, оскільки у період карантину більшість навчальних закладів перейшли в онлайн-режим спілкування. Це не суперечить та «йде в ногу» з системою надання освіти і контролю знань студентів у закордонних ЗВО, оскільки політика модернізації освітніх систем розвинених країн усе більше орієнтується на розвиток дистанційної освіти. Однак в Україні до недавнього часу був відсутній єдиний координаційний центр формування і реалізації державної

політики в галузі розвитку онлайн-освіти. І саме розвиток пандемії порушив питання недосконалості існуючого Положення МОН України № 466 від 25.04.2013 р. «Про дистанційне навчання» [3]. Для вирішення виниклих проблем у Верховній Раді було переглянуто питання щодо основних положень та особливостей організації навчального процесу за дистанційною формою навчання і прийнято відповідні зміни і доповнення до Положення, яке вступило в силу від 16.10.2020 р. Відповідно до цих змін розширюються можливості для дистанційного навчання студентів – як за дистанційною формою здобуття освіти, так і з використанням технологій дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти.

Згідно з Положенням, протягом карантинних обмежень, що введені на території України, на факультеті ФУТПМД дистанційне навчання реалізується шляхом використання дозволених технологій змішаної форми навчання, де поєднується онлайн-навчання в різних формах та проведення за необхідності практичних і лабораторних занять у лабораторіях з дотриманням рекомендацій МОН України.

Позитивним моментом упровадження дистанційного навчання, для всіх учасників навчального процесу, є факт того, що така форма навчання виступає як ефективний інструмент для:

- реалізації індивідуальної освітньої траєкторії студентів, оскільки частина студентів, які змушені працювати, отримують можливість виходити на зв'язок із викладачем і прослуховувати важкий для особистісного засвоювання матеріал без відриву від свого робочого місця;

- поєднання традиційного навчання із сучасними цифровими технологіями, оскільки забезпечується можливість показу супроводжувального матеріалу в режимі слайд-шоу, трансляції раніше записаних лабораторних занять, прикладів рішення задач тощо;

- забезпечення неперервності навчання на випадок надзвичайних ситуацій (у разі неможливості пересування по вулиці й у транспорті);

- забезпечення сталості функціонування нервової системи, що характеризується відсутністю стресів, ранніх підйомів, важких сумок і додаткових витрат часу та грошей на проїзд тощо;

- організації навчання за індивідуальним графіком на своїй швидкості сприйняття інформації, що досягається можливістю повторного прослуховування наданого в онлайн-режимі матеріалу;

- застосування додатково вивільненого часу на особистий розвиток (вивчення іноземних мов, читання додаткової літератури, розвиток особистих здібностей, участь у гуртках, зайняття спортом тощо);

– можливості самостійного розширення діапазону та прискорення темпів отримання знань, необхідних для професійного росту.

Звичайно, як і будь-яке кардинальне нововведення, впровадження технологій дистанційного навчання зустрічає певні перепони. У даному випадку низка суперечностей пов'язана із консерватизмом зі сторони певної кількості викладачів, які не мають навичок або не хочуть переходити на цей тип викладання, а також зі сторони студентів і батьків, які вважають за необхідне особистісне спілкування викладача із студентами, як певний аспект доповнення інтелектуального досвіду останніх.

Разом з цим, інтенсивний розвиток інноваційних процесів, запроваджених у зв'язку із поширенням дистанційної форми навчання у сучасних умовах, сприяє принциповим змінам у можливості своєчасного управління процесами в дистанційній освіті і характеризується стихійністю. Це ускладнює процес поєднання отриманих знань і своєчасної реалізації їх при проходженні запланованих практичних занять, що особливо важливо для студентів, які не поєднують навчання із практичною діяльністю (із роботою).

Серед позитивних переваг адаптації до елементів дистанційного навчання, під час Covid-19, стала успішність проведення занять у формі онлайн-засідань у Meet або Zoom, які дозволили працювати у форматі питання-відповіді, під час яких викладачі знаходяться у часі візуального спілкування із студентами та можуть отримати вичерпні відповіді, а у разі необхідності підтримати підказкою чи консультацією.

Саме можливість законної реорганізації звичайних сталих форм навчання є важливим і доцільним заходом у період карантинних обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19. Однак для удосконалення і розвитку дистанційної освіти в Україні необхідно буде ще вирішити комплексні проблеми відповідно до наступних напрямів:

– управлінсько-організаційне забезпечення (характеризується недостатністю рекомендацій та координаційних дій зі сторони МОН щодо організації занять в умовах дистанційного навчання та забезпечення ЗВО універсальним доступом до інтернет-платформ і обладнанням, необхідним для онлайн-навчання);

– матеріально-технічне та фінансове забезпечення (характеризується забезпеченням співробітників сучасними електронними приладами, у тому числі (гаджетами), що обумовлюють зручне користування і безперебійну роботу мережі Інтернет);

– підвищення кваліфікації кадрового складу для забезпечення проведення онлайн-занять на високому рівні (проведення спеціальних

навчальних заходів з метою підвищення рівня обізнаності викладачів щодо можливостей сучасних онлайн-технологій із проведення занять та спілкування зі студентами;

– модернізація навчально-методичного забезпечення онлайн-занять з урахуванням специфіки дистанційного навчання, оскільки значна частина навчального матеріалу залишається на самостійне вивчення;

– забезпечення інформаційної підтримки просування дистанційної освіти на освітньому ринку та ринку праці зі сторони держави.

Так, матеріально-технічна та інформаційна неготовність до проведення занять дистанційно приводила до заміни дистанційних занять на відпрацювання у вигляді письмових робіт або відповідей на тести, які завантажені на інтернет-платформу ЗВО, що порушувало систему якісного засвоєння матеріалу та створювало додатковий стрес від нестачі інформаційного матеріалу. При цьому ситуація в межах одного університету може бути різною, оскільки деякі викладачі дають письмові відпрацювання без обговорення проблем, а інші намагаються проводити дистанційні заняття із спілкуванням та наданням пояснень у відеорежимі, тобто із зворотнім зв'язком зі студентами.

Із подальшим розвитком проектів дистанційного навчання, до яких поступово звикають працівники системи освіти у період пандемії, є усі шанси, що відбудеться поступове витіснення з ринку освіти значної частини традиційних навчальних закладів у багатьох країнах. Принцип максимальної доступності освітніх ресурсів фактично стає стандартом діяльності провідних світових ЗВО. Цьому сприяють: стрімке зростання ролі інформаційних технологій (інформаційні технології виходять на чільні місця в усіх сферах життя як окремої особистості, так і суспільства загалом), перехід освітніх систем розвинених країн до широкого використання цих інформаційних технологій і зростання конкуренції на міжнародному ринку освіти.

Таким чином, система освіти в Україні зазнає докорінних змін у контексті викликів, пов'язаних із пандемією Covid-19. Відповідно, сучасна парадигма розвитку освіти в Україні повинна мати випереджальний характер і сприяти впровадженню інноваційних тенденцій в освітню сферу. Саме проблема із пандемією Covid-19 показала, що застосування елементів дистанційної системи навчання є сучасним засобом використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі й дозволяє усунути багато недоліків традиційної системи. При впровадженні та вдалому поєднанні обох систем навчання студенти вчаться самостійно опановувати матеріал,

самостійно мислити та більш відповідально приймати рішення, що має поліпшити якість підготовки фахівців і підвищити в них інтерес до набуття знань. Завдяки цьому будуть підготовлені висококваліфіковані фахівці. Але ж це поки припущення, результат має аналізуватись, а зроблені висновки мають враховуватись для коригування процесу навчання та для усунення моментів недосконалості.

Список джерел інформації

1. Мясковська М. О. Світові тенденції розвитку дистанційної освіти та перспективи для України // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. 2015. Вип. 21. С. 256–258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_ped_2015_21_87
2. Making a European area of lifelong learning a reality). URL: <http://ec.europa.eu/education>
3. Про дистанційне навчання: Положення МОН України від 25.04.2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.